

KABİL AVŞAR AĞZI

MEMET FUAT BOZKURT

I. GİRİŞ

1976 Ağustosunda Afganistan'a yaptığımız bir araştırma gezisi sırasında Avşarlardan da gereç derledik. Kabil'de yaşayan bu Avşarların genel yaşayışları üzerine genel bilgiyi "Türkistan Günlüğü"¹ adlı yazımızın birinci bölümünde verdik. Bu yazımızda Avşar ağzından derlediğimiz gereçleri Türkoloji dünyasına sunarak değerlendirmek istiyoruz.

Gereçler üç bölümde toplanmıştır. Birinci bölüm söz listesi olup, tek tek sorulan Farsça sözlerin Avşarca'daki karşılıkları saptanmıştır. Dizinde bu bölümde geçen sözler yalnız sayılarla gösterilmiştir. Gerçekte gereç derlenirken pek çok söz sorulmuş, ancak beş yüze yakın sözün Avşarca karşılığı sağlanabilmiştir. İkinci bölüm dilbilgisi gereçleri bölümüdür. Bu gereçlerin derlenmesinde de aynı yol izlenmiş, dizinde D kısaltması ile gösterilmiştir. Üçüncü bölüm metin derlemesi olup, derlenen metinler sırası ile verilmiş ve dizinde M1, M2, M3, M4 kısaltmaları ile gösterilmiştir.

Gereçler, *Philologiae Turcicae Fundamenta I*'deki çevriyazı işaretleri esas alınarak verilmek istenmişti. Ancak, basımevinde yeterli harfin bulunamayacağı düşüncesiyle, fazla ayrıntıya gidilememiştir. Kimi işaretleri kısaca verecek olursak: Ünlü ya da ünsüzün yukarı yazılmasının düştüğünü, ünlünün altına konan işaret düşmenin daha az belirgin olduğunu, ünlü üzerine konan çizgi uzunluğu, alta konan nokta ünlünün darlığını anlatır.

Yazıyı bitirdikten sonra L. Ligeti'nin "Afganistan Avşarlarının Dili Üzerine"² adlı yazısı ile yeniden karşılaştırdık. Ligeti'nin 1936'da

¹ Bozkurt, Memet Fuat, *Türkistan günlüğü*, Türk Dili, sayı: 310, Temmuz 1977.

² L. Ligeti, *Afganistan Avşarlarının dili üzerine*, VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1957, TDK Ank., 1960, s. 57-64.

derlediği gereçlerin sonuçları ile bizim 1976'da derlediğimiz gereçlerin sonuçlarının birbirine uyduklarını gördük. Böylece bu iki yazı, kırk yıl ara ile, Avşar ağzının iki kesiti durumundadır. Şunu da belirtelim ki, artık Kabil'de konuşulan Avşar ağzı unutulmaktadır. Otuz yaşın altındaki Avşarlar Avşarca bilmiyorlar. Belki de bu gereç onlardan kalan son anı olacaktır.

2. SESBİLGİSİ

2.1. ÜNLÜLER

2.1.1. ÜNLÜ UYUMU

Farsçanın ağır etkisi kendisini en önce ünlüler üzerinde göstermiştir. Ünlü uyumu bozulmuştur. Birçok aykırı örnek görülür. İnce ünlü ile başlayan eylemlere -maḥ mastar eki gelir. Durum eklerinin uyumsuz kullanılışları vardır. Gereçlerde saptadığımız aykırı örnekler şunlardır:

altē	'altı'	iskermä	'aksırma'
ásē	'hangisi'	inaġ	'inek'
äyla-maḥ	'haylamak'	män-a	'bana'
bâce	'bacı'	sän-da	'sende'
bulbul-lär	'bülbüller'	sän-dan	'senden'
cän-emi	'canımı'	tapä	'tepe'
dä'lē	'ön'	tolke	'tilki'
dägermán	'değirmen'	uculäk	'bilek'
doşäq	'döşek'	ver-an	'veren'
düduq	'düdük'	yaġ-le	'yağlı'
gápē	'kapı'	pëshġ	'pislik'
goḥē	'koku'		

2.1.2. UZUN ÜNLÜLER

Avşar ağzında, özellikle kapalı e sesinde uzun ünlülerin korunduğunu gösteren belirtiler vardır. Yalnız, burada da çelişmeli durum söz konusudur. Sözgelisi "bel" ve "beş" sözleri benzer seslerden kurulmuştur. "beş" sözü uzun ünlü ile söylendiği halde "bel" sözü normal uzunlukta söylenir. Belki de giderek kapalı e sesindeki uzunluk da ortadan kalkmaktadır.

Başka bir uzunluk belirtisi, ô sesinde görülür. Bu o sesi, u' ya yaklaşan kapalı o sesidir.

Gereçlerde uzun ünlülü sözler şunlardır:

bēş	'beş'	öt	'ateş'
gēçi	'keçi'	ötız	'otuz'
gēcä	'gece'	tōḥ	'tok'

Kimi sözlerde şiddetli bir vurgulama vardır. Bu vurgulanan ünlüler, uzun ünlülerin kalıntısı duygusunu uyandırmaktadır.

áğır	'ağır'	de'vä	'deve'
b'irä	'pire'	dımár	'damar'
dâ'le	'ön'	dô'qan	'dükkan'
dâ'mın dâ'lı	'damın üstü'	ğápē	'kapı'
dägermán	'değirmen'	ğâ'tıḥ	'katık'
dért	'dört'	ğázán	'kazan'
i'gnä	'iğne'	sárı	'sarı'
i'nag	'inek'	sıçán	'siçan'
ke'çä	'keçe'	uzún	'uzun'
pá'ça	'paşa'		

Birtakım sözlerde ses düşmesi sonucu ünlülerde uzama olur.

beil	'bu yıl'	ılan	'yılan'
cē'ran	'ceylan'	ik	'yük'
ēmaḥ	'yemek'	isdī-räm	'istiyorum'
ēl	'yel'	iz	'yüz'
ēr	'yer'	qāga	'karga'
il	'yıl'	şār	'şehir'

2.1.3. KAPALI E

Avşar ağzında kapalı e ünlüsü oldukça iyi korunmuştur. Azeri ve Horasan Türkçelerinde kapalı e ile söylenen sözler Avşar ağzında da kapalı e iledir.

L. Ligeti sözü geçen yazısında³ kapalı e sesine karşılık olarak kapalı uzun e sesini saptadığını bildirmektedir. Bizim örneklerin bir bölümünde de bu sav geçerlidir.

beł	'bel'	ev	'ev'
bēş	'beş'	eylä-	'eyle-mek'

³ L. Ligeti, *Afganistan Avşarlarının dili üzerine*, VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1957, Ank., 1960, s. 57-64.

de-	'de-mek'	gēçi	'keçi'
deri	'deri'	gēcä	'gece'
deşir-	'devşir-mek'	geD-maḥ	'gitmek'
de'vä	'deve'	ke'çä	'keçe'
ēl	'yel'	neçä	'nice'
ē-maḥ	'yemek'	ver-	'ver-mek'
encil-	'incin-mek'	yemaḥ	'yemek'
ēr	'yer'	yer	'yer'
eşid-	'işit-mek'	yetmiş	'yetmiş'

2.1.4. - a - > - ı -

Yalnız bir örnekte görülür. "damar" sözü Avşar ağzında "dımár" şeklindedir. Bu değişimi Horasan Türkçesinde "birmaḥ" (parmak) ve "oḥşı-" (okşamak) sözlerinde bulmaktayız⁴.

2.1.5. ä - , - ä - > a - , - a -

Bu dönüşüm de Farsçanın etkisiyle doğmuştur. Avşar ağzında açık ä sesi bir kısım sözde a'ya yaklaşan a ünlüsü ile söylenir. Bu değişim bazı sözlerde ünlü uyumunun bozulmasına neden olmuştur. İnce ünlü-lü eylem köküne -maḥ mastar eki gelir.

ak-maḥ	'ekmek'	i'nağ	'inek'
atağ	'etek'	kas-maḥ	'kesmek'
ar	'er'	sas	'ses'

2.1.6. â

Yine Farsçanın etkisi ile bir çok Türkçe sözde a ünlüsü yuvarlaklaşmıştır.

âğartı	'başlık'	bâş	'baş'
ârvat	'kadın'	bâcânâḥ	'bacanak'
âta	'baba'	çâdur	'çadır'
bâba	'baba'	dâ'lê	'ön'
bâрмаḥ	'parmak'	dâ'mın dâ'lı	'damın üstü'

2.1.7. i - , - i - , - i > e - , - e - , - e

Farsçanın etkisi ile her üç durumdaki i sesleri e sesine dönüşür.

⁴ Bozkurt, Memet Fuat, *Untersuchungen zum Bojnurd - Dialekt des horasan - türkischen*, Göttingen 1975, s. 132.

Özellikle geçmiş zaman -di ekinde bu değişiklik sık görülür. Ama aynı sözün değişik kişiler tarafından, bazan aynı kişi tarafından değişik biçimlerde söylendiği de görülür. Bu bakımdan aşağıda biz genel olarak e sesine dönen i seslerini veriyoruz.

ásë	'hangi'	dägermán	'değirmen'
ber	'bir'	dämer	'demir'
bez	'biz'	dërsäk	'dirsek'
älle	'elli'	dez	'diz'
äre	'erik'	egdä	'iğde'
eqe	'iki'	içe ⁿ	'için'
gäşde	'geçti'	nämäder	'nedir'
iğerme	'yirmi'	pës	'pis'
it -de	'yitti'	qel	'kil'
mën	'bin'	tolke	'tilki'
säçelde	'seçildi'	yağle	'yağlı'
säqgez	'sekiz'	yädde	'yedi'
väşek	'eşik'		

2.1.8. ı - , - ı - , - ı > e - , - e - , - e

Avşar ağzında her üç durumdaki ı seslerinin e sesine döndüğü görülür. Bu arada ünlü uyumu da bozulmuştur.

altë	'altı'	ertmağ	'yırtmak'
bä'çe	'bacı'	ğápë	'kapı'
cänemi	'canımı'	gätër	'katır'
dä'lë	'dahı'	goğë	'koku'

2.1.9. - ı - > - u -

Üç örnekte söz içindeki ı sesleri u olarak söylenmektedir. "Sağluğ" sözünü, L. Ligeti de gereçlerinde bizim gereçlerdekine benzer biçimde saptamıştır.

sağluğ - unan	'sağlıkla'
yästüğ	'yastık'
yatub	'yatıp'

2.1.10. ö - , - ö - > e - , - e -

L. Ligeti'nin⁵ de belirttiği gibi Farsçanın etkisi ile ö sesi e sesine

⁵ L. Ligeti, *Afganistan Avşarlarının dili üzerine*, VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1957, Ank., 1960, s. 57-64.

dönmüştür. Farsçanın ağır etkisinde kalan diğer Türk lehçelerinde aynı değişim olmuştur. Horasan Türkçesinde aynı değişim vardır.

beylä	'böyle'	ez	'öz'
çeräk	'çörek'	ezgä	'özge'
dért	'dört'	germaḥ	'görmek'
deş	'döş'	get	'göt'
egä	'öne yönelme durum eki ile'	gez	'göz'
elmaḥ	'ölmek'	kelgä	'gölge'
eldirmaḥ	'öldürmek'	keynäk	'gömlek'
eylä	'öyle'	tekmaḥ	'dökmek'

2.1.11. - u - > - ı -

Yukarda anlattığımız ö > e değişimine benzer bir durumu - u - > - ı - değişiminde görmekteyiz. u ünlüsü düz ünlü durumuna girerek ı ünlüsüne dönüşmektedir.

bı	'bu'	oḥımaḥ	'okumuk'
bırda	'burda'	ötız	'otuz'
yıḥarı	'yukarı'	qılām	'kulam'
burın	'burun'	toḥımaḥ	'dokumak'
çamır	'çamur'	tuttı	'tuttu'
oḡırlamaḥ	'oḡırlamak'		

2.1.12. - ü - > - e -

Seyrek görülen bir değişimdir. Büyük olasılıkla ö üzerinden e'ye dönmüştür. Kanımızca ü > ö > e evresi ile bu değişim gerçekleşmiştir.

deḡä	'düge'	geḡmaḥ	'gülmek'
geḡärçi	'güvercin'	sēpergä	'süpürge'

2.1.13. - ü - > - i -

Farsçanın etkisiyle doğmuştur.

dinan	'düneyn'	kiçiq	'küçük'
dıḡdi	'düştü'	kiräg	'kürek'
īz	'yüz'	sit	'süt'
iç ayaḥ	'üç ayak'	yiräk	'yürek'

2.1.14. - u - > - o -

Birkaç örnekte görülen bir değişmedir. Aynı sözlerin - ı - ile söylendiği de saptanmıştır. Sözelgesi "bı" (bu) sözünde olduğu gibi.

bô	'bu'	gört	'kurt'
bôğda	'bugday'	gôsmağ	'kusmak'
gôri	'kuru'	tavoğ	'tavuk'

2.1.15. - ü - > - u -

Seyrek görülen bir değişmedir.

qômur	'kômür'
tutun	'tütün'
uzum	'üzüm'

2.2. ÜNSÜZLER

2.2.1. b -

Türkiye Türkçesinde p - ye dönüşen eski Türkçenin b - sesleri Avşar ağzında korunmuştur.

bi'ra	'pire'
bişirmağ	'pişirmek'

2.2.2. d

t ile d arasında bir ses değerine sahip olan bu ünsüz Avşar ağzında Türkçe ve yabancı sözlerde görülür. Farsçanın etkisi yanında söz içindeki uyumunda rolü olmuştur.

ävlad	'evlat'	ged	'git'
bayd	'beyd, söğüt'	tekdilar	'döktüler'
çihartdı	'çikarttı'	vağdı	'vakit'

2.2.3. - ğ -

Türkiye Türkçesinde ve Azericede daha da yumuşayan, hatta bazan - y - ünsüzüne dönüşen bu ünsüz Avşar ağzında eski biçimine daha yakın türde söylenir. Birçok örnekte görülen bir durumdur.

ağaç	'ağaç'	bâş aşığı	'baş aşığı'
âğartı	'âğartı'	bâş bağhyan	'baş bağlayan'
âğır	'âğır'	bôğda	'buğday'
âğırmağ	'âğırmağ'	çığırmağ	'çığırmağ'

ağlamak	'ağlamak'	oğurladı	'oğurladı'
ağzı var	'ağzı var'	qurbağa	'kurbağa'
aşşağı	'aşşağı'	sağlunanan	'sağlıkla'
ayağa	'ayağa'	yâğış	'yağış'
bağışladı	'bağışladı'	yâl'gôs	'yalnız'
baglamak	'baglamak'	yıgmağ	'yığmak'
yôrgan	'yorgan'		

2.2.4. q - > ğ -

Eski Türkçenin q - ünsüzü Oğuz Türkçesinde genellikle ğ - sesine çevrilmiştir. Türkiye Türkçesi yazı dilinde q - sesi korunmuş olmasına karşılık Anadolu ağızlarında, Azeri ve Horasan Türkçelerinde q - > ğ - değişimi vardır. Avşar ağızında da q - > ğ - değişimi görülür. Yalnız ilerde anlatılacağı gibi q - sesinin korunduğu örnekler de oldukça çoktur. Aynı sözün aynı kişi tarafından hem q - hem de ğ - ile söylendiği saptanmıştır. Gözlemlerimize göre q - sesi daha çok yaşlılar tarafından kullanılmaktadır. Buna dayanarak, q - > ğ - değişiminin geçiş dönemini yaşadığını, yaşı altmışın üzerindekiilerin q - sesini kullandıklarını, daha küçüklerinse her iki ünsüzü karışık olarak kullandıklarını söyleyebiliriz.

ğabır	'kibir'	ğätër	'kötür'
ğaçmağ	'kaçmak'	ğâ'tıh	'katık'
ğacırdı	'kaçırttı'	ğavun	'kavun'
ğaldı	'kaldı'	ğayırdı	'kaçtı'
ğalanin	'kalenin'	ğaynana	'kaynana'
ğan	'kan'	ğaynata	'kayınbaba'
ğápë	'kapı'	ğâzân	'kazan'
ğaplan	'kaplan'	ğıç	'kış'
ğar	'kar'	ğırmız	'kırmızı'
ğara	'kara'	ğız	'kız'
ğaraldıh	'karanlık'	ğohë	'koku'
ğarbüz	'karpuz'	ğol	'kol'
ğardâş	'kardeş'	ğonağ	'konuk'
ğārli	'gebe'	ğonça	'komşu'
	(karınlı sözünden olmalı)		
ğarn	'karın'	ğôsmağ	'kusmak'
ğoyın	'koyun'	ğuş	'kuş'
ğırh	'kırk'		

2.2.5. - q - , - q > - h - , - h

Söz sonundaki -q sesleri kurallı olarak -h sesine dönüşmüştür. Master eki -maḥ / -maḥ şeklindedir. Söz ortasında ise genellikle -ḥ - sesine dönüşme olmuştur.

aḥ	'ak'	otaḥ	'otağ'
bâcânaḥ	'bacanak'	paḥbuḥ	'pamuk'
barmaḥ	'parmak'	poḥ	'bok'
bâş yıḥarı	'baş yukarı'	sâvuḥ	'soğuk'
buyruḥ	'buyruk'	taḥsim	'taksim'
çaḥ	'çaq - şişman'	tavôḥ	'tavuk'
çoḥ	'çok'	tôḥ	'tok'
daḥ	'dağ'	tôḥıdı	'dokudu'
daşşaḥ	'taşak'	tôḥpaḥ	'toprak'
dırnaḥ	'tırnak'	uşaḥ	'uşak'
doḥsan	'doksan'	uyaḥ	'uyak, uyku'
ēmaḥ	'yemek'	vaḥdı	'vakit'
gâlinliḥ	'gelinlik'	yaḥa	'yaka'
ğâ'tiḥ	'katık'	yımışaḥ	'yumuşak'
oḥmah	'okumak'	yôḥ	'yok'
ôraḥ	'orak'		

2.2.6. - n - > - l -

ğaraldıḥ 'karanlık'

2.2.7. - r - > - l -

qâlpeç 'kerpiç'

2.2.8. m -

Türkiye Türkçesi dışında birçok Türk lehçesinde m - ile başlayan "ben", (bin) sözleri Avşar ağzında da m - ile başlamaktadır.

mân 'ben'

meḥ 'bin'

2.2.9. ñ

Avşar ağzında yalnız iki sözde burunsal n sesi korunmuştur.

añsırdı 'aksırdı'

ğarañğı 'karanlık'

2.2.10. q -

Daha önce sözünü ettiğimiz gibi (bak: 3.2.4) Avşar ağzında birçok

örnekte q – sesi korunmuştur. Bu yönü ile Avşar ağzı Azeri ve Horasan Türkçelerinden ayrılmaktadır. q – ünsüzü genellikle yaşlıların dilinde vardır.

qāğa	‘karga’	qırh	‘kırk’
qal-	‘kalmak’	qısa	‘kısa’
qalä	‘kale’	qız	‘kız’
qalam	‘kalem’	qôy-	‘koymak’
qan	‘kan’	qoyn	‘koyun’
qarı	‘karı’	qum	‘kum’
qavur-	‘kavurmak’	qurbân	‘kurban’
qilâm	‘kulam’	qurbağa	‘kurbağa’

2.2.11. k - , - k - , - k > q - , - q - , - q

Avşar ağzında görülen ilginç özelliklerden biri de boğaz ünsüzlerine kayma eğilimidir. k > q değişiminde bu eğilimi açıkça görürüz. Yalnızdaki ünlünün özelliği hiçe sayılarak bu değişim olur.

dô'qan	‘dükkan’	kiçiq	‘küçük’
dôşâq	‘döşek’	sâqgez	‘sekiz’
düduq	‘düdük’	sâqsân	‘seksen’
êqe	‘iki’	qâlpeç	‘kerpiç’
ipliq	‘iplik’	qel	‘kil’
iqqe	‘iki’	qômur	‘kömür’
işâq	‘işek’	qşi	‘kişi’

2.2.12. h - , - h - , - h > ∅

abdurrâman	‘Abdurrahman’	älva	‘helva’
ällä	‘Allah’	äylamaḥ	‘haylamak’
ásë	‘hangisi’		

2.2.13. - ç - > - ş -

gäşde ‘geçti’

2.2.14. - ş - > - ç -

pâçâ ‘paşa’

yaḥçı ‘yakşı’

2.2.15. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Sızıcı ve hisirtili seslerde boğumlanmalarındaki tekrardan doğan ikilemeler birkaç örnekte görülür.

iqqe	'iki'	daşşah	'taşak'
yädde	'yedi'	doqgoz	'dokuz'

2.2.16. y - > ø

Azeri ve Horasan Türkçelerinde olduğu gibi Avşar ağzında da bol görülen bir olaydır. Çoklukla y - ünsüzünü izleyen ünlüde uzama olur.

ēl	'yel'	itde	'yitti'
ēmāḥ	'yemek'	īz	'yüz'
ērtmāḥ	'yırtmak'	iğerme	'yirmi'
īl	'yıl'	āngi ay	'yeni ay'
īlan	'yılan'	ıldız	'yıldız'
īk	'yük'		

3. YAPIBİLGİSİ

3.1. EKLER

3.1.1. ADDAN AD YAPAN EKLER

- daş	
yól - daş	'arkadaş, dost'
- lı	
gārılı	'gebe' (karım -lı şeklinden çıkmış olmalı)
yağ - le	'yağlı'
- lıḥ	
çoḥ - lıḥ	'çokluk'
duqan - dar - lıḥ	'dükkancılık'
gālin - lıḥ	'gelinlik'
ışığ - lıḥ	'ışıklık, pencere'
pēs - lıḥ	'pislik'
ip - lıḥ	'iplik'
sağ - luğ	'sağlık'

3.1.2. ADDAN EYLEM YAPAN EKLER

- la -	
bağ - la - maḥ	'bağlamak'
pay - lı - yallar	'paylarlar'
āl - lä - ş - maḥ	'savaşmak'

3.1.3. EYLEMDEN AD YAPAN EKLER

- ħ	
buyr - u - ħ	'ferman'
- tı	
âğar - tı	'başlık'
- q	
işä - q	'urin'

3.1.4. EYLEMDEN EYLEM YAPAN EKLER

- I - EDİLGENLİK EKİDİR

sâç - el - de	'seçildi'
tâp - il - mağ	'tapılmak'
yôr - ul - du	'yoruldu'

- rt - ETTİRGENLİK EKİDİR

çılığ - ar - t - dı	'çıkarttı'
gôpart - mağ	'kopartmak'
otur - t - tı	'oturttu'

- dır - ETTİRGENLİK EKİDİR

dôl - dur - mağ	'doldurmak'
el - dir - ällär	'öldürürler'
sın - dır - ıram	'sındırırım'
yan - dır - mağ	'yandırmak'

- ş - İŞTEŞLİK EKİDİR

äl - lä - ş - mağ	'savaşmak'
sor - iş -	'soruşmak'

3.2. DURUM EKLERİ

Durum eklerinde yapıbilgisi bakımından Avşar ağzı ile Türkiye Türkçesinde herhangi bir ayrılık yoktur. Sesbilgisi bakımından olan değişiklikleri sırası geldikçe önceki bölümde verdik.

3.3. SIFATLAR

Bir iki örnekte Türkiye Türkçesinden ayrılık gösterir. Birisi *âsê* 'hangisi' sıfatı, diğeri ise *neçü yıl* 'kaç kez' sıfatıdır.

3.4. BELİRTEÇLER

Baca 'kez' belirteci vardır. "bēş baca bullar hāmı gedir işigä" tümcesinde görülür. Bir de yukarıda sözünü ettiğimiz *neçä yıl*, 'neçe yol' 'kaç kez' de *yol* sözünün belirteç olarak kullanılışı vardır.

3.5. İLGEÇLER

Gereçlerimizde *içen*, *kimin*, *täkin*, *ta* ilgeçlerine rastlamaktayız. Kullanılışlarında Türkiye Türkçesi ile herhangi bir ayrılığı yoktur.

3.6. ADILLAR

Adıllarda da yapıbilgisi bakımından değişiklik yoktur. Yalnız L. Ligeti⁶ Türkiye Türkçesindeki "kendi" adılı yerine Avşar ağzındaki "bilä" adılı saptadığını bildirmektedir. Bizim gereçlerde bu adıl yoktur. "Öz" sözünün değişimi ile doğmuş "ēz" adılı, "kendi" sözü yerine kullanılır. "Başka" sözü yerine de "ēzgä" sözü vardır.

3.7. BAĞLAÇLAR

Avşar ağzında "ägär, ki, ya... ya" bağlaçlarını saptamış bulunuyoruz. Kullanılışlarında özel bir durum yoktur.

3.8. EYLEMLER

3.8.1 GENİŞ ZAMAN: - r - eki ile yapılır.

al - a - r	'alır'
apar - a - r - lar	'aparırlar'
äylä - yä - l - lär	'eylerler' (- r - > - l - değişimi vardır)
äylä - yir	
çäk - ä - r	

Çekim sırası şöyledir:

gäl - i - r - äm	'gelirim'
- äy	'gelirsin'
-	'gelir'
- iq	'geliriz'
- iz	'gelirsiniz'
- lar	'gelirler'

⁶ L. Ligeti, *Afganistan Avşarlarının dili üzerine*, VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1957, Ank., 1960, s. 57-64.

3.8.2. GEÇMİŞ ZAMAN: - dı - ile yapılır, Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir.

- p ile yapılan bir geçmiş zaman biçimine daha birkaç örnekte rastlıyoruz.

al - ıp

ôl - up

ôl - updı

- miş ile yapılan geçmiş zaman durumu da Türkiye Türkçesinde olduğu gibidir.

ger - miş - âm 'görmüşüm'

3.8.3. ŞİMDİKİ ZAMAN

gäl - 'lâm	'geliyorsun'	isdî - räk	'istiyoruz'
ged - iräm	'gidiyorsun'	gäl - äy ¹ z	'geliyoruz'
ged - iräy	'gidiyorsun'	isdî - riz	'istiyorsunuz'
isdî - rây	'istiyorsun'	isdî - yrlär	'istiyorlar'
äyle - y ¹ r	'eyliyor'		
de - y ¹ r	'diyor'		

örneklerinde görüldüğü gibi kullanılışları vardır.

3.9. ÜNLEMLER:

Gereçlerde "ay, vay, ya" gibi ünlemler vardır. Kullanılışlarında özel bir durum yoktur.

4. GEREÇLER

4.1. SÖZ LİSTESİ

Derleme yapılan kişi : Muhammet Ali
 Doğum yılı : 1925
 Doğduğu yer : Kabil
 İşi : Silo işçisi

5.8.1976, Kabil

1 -	پدر	âta
2 -	مادر	ana
3 -	برادر	ğardâş
4 -	خواهر	bâçe
5 -	پسر	oğlan
6 -	دختر	gız
7 -	نوه	näväsä
8 -	بیچه	uşağ - lar
9 -	پدر بزرگ	bâba
10 -	مادر بزرگ	beyig nänä
11 -	عمو	âme
12 -	دائی	mâma
13 -	مرد	qşi
14 -	زن	arvat
15 -	شوهر	ar
16 -	عروس	gälin
17 -	عروسی	gälinliḥ
18 -	داماد	dāmād
19 -	باجناق	bâcânaḥ
20 -	خواهر شوهر	baldız
21 -	پدر زن	ğaynata
22 -	مادر زن	ğaynana
23 -	سر	bâş
24 -	چشم	gez
25 -	سینه	deş
26 -	شکم	ğarn
27 -	نافه	yiräk
28 -	کمر	bel
29 -	کمر	sëq

30 -	كس	am
31 -	كون	get
32 -	دست	äl
33 -	بازو	ğol
34 -	آرنج	dërsäk
35 -	مچ	uculäk
36 -	كف دست	älin içi
37 -	انگشت	bârmağ
38 -	شست	beyek bârmağ
39 -	ناخن	dırnağ
40 -	پا	ğıç
41 -	زانو	deş
42 -	روی پا	ğıçın izi
43 -	كف پا	ğıçın däl
		ğıçın alti
44 -	پوست	deri
45 -	گوشت	yağ
46 -	خون	ğan
47 -	عرق	dımár
48 -	شاش	işäq
49 -	گه	poğ
50 -	قی	ğôsmağ
51 -	آب بینی	burın suyu
52 -	سورفه	iskermä
53 -	عطسه	añsırdı
54 -	فاره	ağzı var
55 -	جان	cân
56 -	صورت	iz
57 -	خایه	daşsağ
58 -	اسب	at
59 -	خر	eşäg
60 -	کره	eşägin balası
61 -	قاطر	ğätër
62 -	سگ	it
63 -	گر به	pişëq
64 -	موش	sıçân
65 -	شتر	de'vä
66 -	گاو	i'nağ

67 -	میش	goyın
68 -	بز	gēçi
69 -	بز غاله	gēçi balası
70 -	آهو	cē ^v ran
71 -	خرگوش	tıŝgan
72 -	گرگک	ğôrt
73 -	خوس	ayı
74 -	روباه	tolke
75 -	شیر	aslan
76 -	پلنگک	ğaplan
77 -	پشم	mılçäk - mägas
78 -	چرم	çärm
79 -	دم	dômbe
80 -	سم	ğıç
81 -	مرغ	tavôḥ
82 -	جوجه	çūçä
83 -	کبوتر	gegärçı
84 -	کلاغ	qāğa
85 -	کنجشک	ğuş
86 -	تعمم مرغ	yımırta
87 -	مگس	mılçäk
88 -	کیک	bi'rä
89 -	کنه	känä
90 -	صااص	bit
91 -	کرم	ğôrt
92 -	مار	ilan
93 -	قورباغه	qurbağa
94 -	درخت	deraḥ
95 -	برگک	barg
96 -	گل	ğöl
97 -	گل سرخ	ğırmızı göl
98 -	بید	hayd
99 -	چنار	çenär
100 -	سرو	särv
101 -	سیب	alma
102 -	ناک	armıt
103 -	زردالو	äreḥ
104 -	گللابی	ayva

105	-	انگور	uzum
106	-	فندق	funduq
107	-	پسته	pısta
108	-	بادام	bādām
109	-	سنجد	egdā
110	-	كالك	ğarbūz
111	-	تربوز	ğavun
112	-	خیار	hıyar
113	-	برنج	değā
114	-	گندم	bôğda
115	-	جو	arpa
116	-	خوشه	hūşa
117	-	رشقه	dışqa
118	-	چمن	çamān
119	-	چراگاه	yaymağ
120	-	گرمسیر	ısdığ ^y ēr
121	-	سردسیر	sovuğ ^y ēr
122	-	چشمه	sunın gezi
123	-	کاريز	qāraz
124	-	خرمن	ħarman
125	-	داس	ôrağ
126	-	شوديار	qālpeç
127	-	آسياب	däğermān
128	-	آسياب دستی	äldäğermānı
129	-	زمین	ēr
130	-	خاك	tôrpağ
131	-	گرد	tôz
132	-	سنگ بزرگ	beyek daş
132	-	سنگچل	kiçig daş
133	-	ريگك	qum
134	-	كوه	dağ
135	-	تپه	tapā
136	-	دره	darā
137	-	دشت	çöl - yāzı
138	-	راه	yôl
139	-	جده	cadda
140	-	آب	suv
141	-	رودخانه	därya

142 -	برف	gar
143 -	باران	yâğış
144 -	ابر	bulut
145 -	باد	ēl
146 -	آتش	ōt
147 -	آهن	dāmer
148 -	آسمان	ā'sman
149 -	خورشید	gin
150 -	ماه	ay
151 -	مهتاب	yāngi ay - āngi ay
152 -	ستاره	yıldız - ıldız
152 -		yıldız - ıldız
153 -	روز	gin
154 -	شب	gēcä
155 -	سال	il
156 -	آلان	indi
157 -	امروز	bigin
158 -	دیروز	dinan
159 -	پریروز	iläri gin
160 -	دیشب	iläri gecä
170 -	فردا	sähar
171 -	پس فردا	ilgä sähar
172 -	امسال	bēil
173 -	پارسال	bıldır
174 -	سفیده صبح	sähar ışığı
175 -	صبح	sähar
176 -	عصر	gin oturan
	غرب	gin batan
177 -	شرق	gin çıhan
178 -	شمال	şemäl
179 -	جنوب	cunib
180 -	خانه	eü
181 -	امارت	°eü° - °äşek
182 -	اطاق	otah
183 -	در	gäpē
184 -	دیوار	divār
185 -	پنجره	ışığıh

186 -	فضا	hâva
187 -	دریچه	pâ'ca
188 -	سوراخ	pâ'ca
189 -	سکو	sufá
190 -	دولامچه	taḥca
191 -	تیر	ağac
192 -	پشت بام	dâ'mın dâ'lı
193 -	سطل	suy gâtirân
194 -	سبد	sâbad
195 -	دیگ	gâzân
196 -	سه پایه	iç ayah
197 -	ارجاج	gâzânı bişirân
197 -	تنور	tandır
198 -	هیزم	ôdm
199 -	ذغال	qômur
200 -	دود	tutun
201 -	خاکستر	qel
202 -	انبر	pârû
203 -	چراغ	ışığığ
204 -	شمع	şam
205 -	شمعه	ışığığ
206 -	دشک	doşâq
207 -	لحاف	yôrğan
208 -	بالش	yâstuh
209 -	نمد	ke'câ
210 -	گلیم	eşeg
211 -	چارو	sêpergâ
212 -	غذا	yemaḥ
213 -	صبحانه	sâharin çerâgi
214 -	نهار	nahâr
215 -	شام	gēcâ yemâgi
216 -	نان	çerâg
217 -	خمیر	ḥâmır
219 -	نمک	duz
220 -	آش	aş
221 -	کشمش	yemeş
222 -	شیره	şirâ
223 -	شراب	şarab

224 -	شیر	sit
225 -	خامه	sitin izi
226 -	کره	masgä
227 -	روغن	yağ
228 -	پنیر	panir
229 -	ماست	ğâ'tıḥ
230 -	دوغ	avduq
231 -	مزه	mäza
232 -	طعم	ta'm
233 -	درد	ağırmaḥ
234 -	گریه	ağlamaḥ
235 -	ناله	sas
236 -	عزا	eziyät
237 -	آفت	bälä
238 -	زخم	yara
239 -	روم	şışmaḥ
240 -	سر درد	bâş ağrı
241 -	دل درد	yiräg ağrı
242 -	چیچک	çiçäg
243 -	رحمت	paltar
244 -	قبا	bâş bağlıyan
245 -	پیراهن	keynäk
246 -	شلوار	tumän
247 -	جوراب	gıça giyän
248 -	کفش	ayağa giyän
249 -	یقه	yaḥa
250 -	جیب	cib
251 -	آستین	ğol
252 -	دامن	atağ
253 -	آستار	astar
254 -	پنبه	paṇbuḥ
255 -	سوزن	i'gnä
256 -	نخ	ipliq
257 -	ریسمان	ip
258 -	طناب	ip
259 -	تار	ipliq
260 -	تخته	ağac
261 -	بیل	bel

262 -	گل	çamır
263 -	کاه گل	samannan çamır
264 -	کاه	saman
265 -	خشت	qâlpeç
266 -	گچ	gäç
267 -	خدا	hodâ
268 -	نفرین	gâğış
269 -	نماز	namaz
270 -	روزه	ôruc
271 -	دوست	yôldaş, arqadaş
272 -	مهمان	gonah
273 -	شکارچی	şıqarçı
274 -	لاشه	lâş
275 -	قبر	gabır
276 -	خار	ti'lı
277 -	زنجیر	zâncir
278 -	پارو	kiräg
279 -	آواز	sas
280 -	فریاد	çıgırmağ
281 -	فرمان	buyruğ
282 -	بازی	ôynamagh
283 -	چادر	hayma
284 -	سایه	kelgâ
285 -	همسایه	gonçe
286 -	رنگک	râng
287 -	بو	gohe
288 -	پول	paysä - İ'tämaz
289 -	بار	ikkilämağ
290 -	دکان	dô'qan
291 -	نانوا	çeräg bişirir, nānvāy
292 -	قصاب	ät satan
293 -	خط	yazmağ
294 -	نقطه	nôqta
295 -	نیم	ya'ri
296 -	جفت	iqqe dānā
297 -	خوب	yağçı
298 -	بد	pēs
299 -	رست	rāst

300 -	دروغ	yalán
301 -	رست	rāst
302 -	روشن	ışlıh
303 -	تاریك	ğarañgı ğaraldıh
304 -	چرك	çerq
305 -	نجس	pëshğ
306 -	خوش گیل	yaħçı
307 -	زست	pëshırıq
308 -	نر	qşı
309 -	ماده	arvat
310 -	پیر	qarı
311 -	جوان	—
312 -	چاق	çah
313 -	کوچك	kiçiq
314 -	بزرگ	beyiq
315 -	سبک	subuq
316 -	سنگین	ágır
317 -	خشك	ğôrı
318 -	تیز	yaş
319 -	دراز	uzún
320 -	کوتاه	qısa
321 -	باريك	barik
322 -	پهن	pahn
323 -	نازك	—
324 -	گم	itde - itmaħ
325 -	پیدا	tâpılmaħ
326 -	خواب	yat
327 -	بیدار	uyah
328 -	سیر	tôh
329 -	گرسنه	aç
330 -	تشنه	sussız
331 -	خوش	hoş
332 -	خام	bişmâmiş
333 -	پخته	bişirmaħ
334 -	تازه	tâzä
335 -	کهنه	keynä
336 -	شور	şür

337 -	شیرین	şirin
338 -	چرب	yağlı
339 -	تلخ	talh
340 -	سرد	sâvuḥ
341 -	گرم	ısdıḥ
342 -	خنک	sâvuḥ
343 -	نرم	yımıṣaḥ
344 -	سست	sost
345 -	خسته	yôruldu
346 -	بیمار	nâcôr
347 -	تنبل	tanbâl
348 -	تنها	yâl'gôs
349 -	آبستن	ğârı
350 -	خراب	pësmëreḥ
351 -	آباد	çağ
352 -	ارزان	arzân
353 -	سرازیر	bâş aşağı
354 -	سربالا	bâş yıḥarı
355 -	جلو	dâ'le
356 -	عقب	egä
357 -	سفید	aḥ
358 -	سیاه	ğara
359 -	زرد	sârı
360 -	سبز	yaşıl
361 -	کبود	yaşıl
362 -	سرخ	ğırmız - gızıl
363 -	من	män
364 -	تو	sän
365 -	او	o
366 -	ما	bez
367 -	شما	sez
368 -	آنها	ollar
369 -	دستم	älim
370 -	دستت	äliy
371 -	دستش	äli
372 -	دست ما	bizim ällärimiz
373 -	دست تان	sëz ^h äliyiz
374 -	دست شان	olların äli

375 -	خود	ēzim
	دست خودم	mānim ēz ālim
376 -	همه	hammā
377 -	هر	hār
378 -	يك	bər
379 -	دو	əqə
380 -	سه	üç
381 -	چهار	dért
382 -	پنج	bēş
383 -	شش	altë
384 -	هفت	yädde
385 -	هشت	säqgez
386 -	نهم	doqgoz
387 -	ده	ôn
388 -	یازده	ônber
389 -	دوازده	ônəqe
390 -	سیزده	ônüç
391 -	چهارده	ôndért
392 -	پانزده	ônbēş
393 -	ششده	ônaltë
394 -	هفتده	ônyädde
395 -	هشتده	ônsäqgez
396 -	نوزده	ôndôqgôz
397 -	بیست	iğerme
398 -	سی	ötız
399 -	چهل	qırh
400 -	پنجاهم	älle
401 -	شست	altmış
402 -	هفتاد	ältmış
403 -	هشتاد	säqsän
404 -	نود	dohsan
405 -	سد	iz
406 -	هزار	mən
407 -	ده هزار	ônmen
408 -	اینجا	burda
409 -	آنجا	orda
410 -	بالا	yıharı
411 -	پایین	aşşığı

412 -	زیر	alt
413 -	رو	îz
414 -	بیرون	yazı
415 -	درون	içäre
416 -	میان	iştä
417 -	این	bu
418 -	آن	o
419 -	کدام	ásë
419 -		ásë
420 -	که	—
421 -	چه	bu nāmāder
422 -	چرا	neyä
423 -	برای	bu nāmä içe"
424 -	کو	kim
425 -	کجا	harda
426 -	چند بار	neçä yıl
427 -	اگر	agär
428 -	دیگر	ezgä
429 -	از	hardan gädiräy
430 -	بی	bu dağın suyu yoğdu"
431 -	با	mänimnän gädiräy
432 -	نه	yôh
433 -	بلی	bäli
434 -	کردن	eylämağ
435 -	گفتن	demağ
436 -	صدا کردن	sas eylāmağ
437 -	دیدن	germağ
438 -	شنیدن	eşidmağ
439 -	بوییدن	ğoğlamağ
440 -	خوردن	ēmağ
441 -	آشامیدن	içmağ
442 -	جویدن	cëynāmağ
443 -	مکیدن	sôramağ
444 -	خندیدن	ğelmağ
445 -	نالیدن	ağlamağ
446 -	خواندن	oğımağ
447 -	دانستن	bilmağ
448 -	آموختن	bilmağ
449 -	خواستن	istāmağ

450 -	بودن	ôlmaḥ
451 -	مردن	elmaḥ
452 -	کشتن	eldirmaḥ
454 -	زیستن	—
455 -	زایدن	doğmaḥ
456 -	خوابیدن	yatmaḥ - uyumaḥ
457 -	بر خاستن	durmaḥ
458 -	ایستادن	durmaḥ
459 -	رفتن	gedmaḥ
460 -	آمدن	gälmaḥ
461 -	نشستن	oturmaḥ
462 -	نشاندن	oturmaḥ
463 -	دویدن	ğaçmaḥ
464 -	گریختن	ğaçırdı
465 -	گشتن	gäzmaḥ
466 -	گذاشتن	gäçmāḥ
467 -	برداشتن	gätirmaḥ
468 -	گرفتن	almaḥ
469 -	دادن	vermaḥ
470 -	بردن	aparmaḥ
471 -	آوردن	gätirdilär
472 -	ریختن	tekdilär - tekmaḥ
473 -	زدن	vurmaḥ
474 -	لگد زدن	giç vurmaḥ
475 -	جنگیدن	älläşmaḥ
476 -	شکستن	sınmaḥ
477 -	فشاردن	
478 -	کزیدن	gôpartmaḥ
479 -	گائیدن	şekmaḥ
480 -	بستن	bağlamaḥ
481 -	بازکردن	basäylädi
482 -	دریدن	ertmaḥ
483 -	لغزیدن	tirtamaḥ
484 -	لرزیدن	tıtramaḥ
485 -	تکاندن	sılkmaḥ
486 -	انداختن	salmaḥ
487 -	رها کردن	bıraḥdı
488 -	افتادن	dışdı

489 -	کندن	ğôpartdı
490 -	ساختن	ğayırdı
491 -	بریدن	kasmaḥ
492 -	یافتن	toḥıdı
493 -	بریان کردن	qavurdı
494 -	پختن	bişirmaḥ
495 -	شستن	yumaḥ
496 -	کاشتن	akmaḥ
497 -	شخم زدن	akmaḥ
498 -	چیدن	deşirdi
499 -	چریدن	yaymaḥ
500 -	چراندن	yay
501 -	رازدن	äylamaḥ
502 -	آویختن	ğavzadı
503 -	پر کردن	dôldurmaḥ
504 -	جمع کردن	yıgmaḥ
505 -	خوردن	satın almaḥ
506 -	بخشیدن	bağışladı
507 -	دزدیدن	ağırladı
508 -	کشیدن	çıhartdı
509 -	پوشاندن	giymaḥ
510 -	غلطانیدن	uçurtmāḥ
511 -	پیدا کردن	tâpmaḥ
512 -	رنجیدن	ęcildi
513 -	کوبیدن	urmaḥ
514 -	سوختن	yandıрмаḥ
515 -	شمردن	saymaḥ
516 -	داشتن	var idi
		var olmaḥ
517 -	نیست	yôhdır
518 -	خوب نیست	yaḥşı dâgil
519 -	قد	bôy
520 -	به خواب رفتن	yatmaḥ

4.2. DİLBİLGİSİ GEREÇLERİ

1 -	خانه بزرگ است	ev beyigdir
2 -	خانه ها بزرگ است	evlär beyigdir
3 -	مرد بزرگ است	qşı beyigdir
4 -	مردها بزرگ اند	qşilär beyigdir
5 -	خانه مرد	qşinin evi
6 -	خانه زن	arvadın evi
7 -	بمرد نان میدهم	qşiyä çeräg veriräm
8 -	بزنان نان میدهم	arvada çeräg veriräm
9 -	مرد را دیده ام	män qşini gerdim
10 -	زن را دیده ام	arvadı germişäm
11 -	از خانه میروم	evdän gediräm
12 -	از طویله هیزم مییاورم	tävilädän ôdın getiriräm
13 -	در خانه هستم	evdä varam
14 -	در ایران هستم	iranda varam
15 -	با قلم مینویسم	qalamnan yazıram
16 -	هیزم با تبر میشکافم	ağacı tävärnan sırdırıram
17 -	این زن قشنگ مثل ماه است	bô yağçı arvat meşlä ay tākındi
18 -	این خانه بزرگ مثل کوهی است	bô beyek ev meşlä dağ tākındi
19 -	دستم	äl - im
	انگشت دستم	äl - im - in bärmağı
	بدستم	- im - dä
	دستم را	- ę
	از دستم	- dän
	با دستم	- i'nän
	در دستم	- dā
	چون دستم	~ tākın
20 -	دستت	äl - ę*
	انگشت دستت	- iy - in bärmağı
	بدستت	- dā*
	دستت را	- i
	از دستت	- dän
	در دستت	- dā
	با دستت	- nän
	چون دستت	~ tākın

* ile gösterilenler yanlış söylenmiştir.

- 21 - دستش   äI - e
انگشت دستش   - inin bârmağı
به دستش   - i - n - ä
دستش را   - n - i
از دستش   - n - dän
در دستش   - n - dä
با دستش   ~ tâkin
چون دستش
- 22 - دست مان   äI - e - miz
انگشت دست مان   - in bârmağı
به دست مان   - ä
دست مان را   - i
از دستان   - dän
در دستان   - dä
با دستان   - nän
چون دستان   ~ tâkin
- 23 - دستتان   äliyiz
انگشت دست تان   - in bârmağı
به دست تان   - dä
دست تان را   - i
از دستتان   - dän
در دست تان   -
با دست تان   - nän
چون دست تان   ~ tâkin
- 24 - دست شان   älläri
انگشت دست شان   äIindä
به دست شان   älläri
دست شان را   - indän
از دست شان   - dä
در دست شان   - y - nän
با دست شان   ~ tâkin
چون دست شان
- 25 - من   män
چشم من   män - im gezim
بمن   - a
مرا   - i
از من   - dän
در من   - dä

	با من	- im - nän
	چون من	- im ~ täkin
26 -	تو	sän
	چشم تو	- in gezi ^y
	بتو	san - a
	تورا	sän - i
	از تو	- dän
	در تو	- dä
	با تو	- iy - nän
	چون تو	- in ~ täkin ~ kimin
27 -	او	o
	چشم او	onın gezi
	به او	o - n - a
	او را	- n -
	از او	- n - dan
	در او	- n - da
	با او	onıynan
	چون او	onın kimin, onın täkin
28 -	ما	bez
	چشمها یه ما	bez - im gezimiz ; gezlärimiz
	بما	- ä
	مارا	- i
	از ما	- imdän,
		- dän
	در ما	- dä
	با ما	- imnän
	چون ما	- im ~ kimin ~ täkin
29 -	شا	sez
	چشمهایه شا	- in gezläriz
	به شا	- ä
	شا را	- i
	از شا	- dän
	در شا	- dä
	با شا	- iynän
	چوو شا	- in kimin - in täkin

- 30 - انہا ollar
چشمہہایہ آنها - in gezləri
بہ آنها - a
آنها را - ı
از آنها - dan
در آنها - da
با آنها - lan
چون آنها ~ takin
- 31 - این bu
چشم این - nın gezi
بہ این - na
این را - nı
از این - ndan
در این - nda
با این - nıynan
مثل این - nın takin
- 32 - این خانه از ان درخت بلند تر است bu ev o darahtan yıharı var
bu ev o darahtan ucadır
bu ev o darahtan yıharıdır.
- 33 - این خانه بلندترین خانه ها ده است bu ev galanın yıharıtäridir.
- 34 - هر روز میام här gın gäl'läm
هر روز میای gäliräy
هر روز میاید gälir
هر روز میایم qäliriq
هر روز میایید gäliriz
هر روز میایند gälir
- 35 - دارم می یایم varımdır gäl - iräm
دارم می یایی - iräy
دارم می یاید - ir
دارم می یایم - iriq
دارم می یایید - iriz
دارم می یایند -
- 36 - آمده ام gäl - dim
آمده ای - diy
آمده - di
آمده ایم - dik
آمده اید - diz
آمده اند - dilär

37 -	دیروز آمده ام آمده ای آمده است آمده ایم آمده اید آمده اند	dunän gäl - dim - diy - di - mişdi, - di - mişdiz - mişdilär
38 -	آمده بوده ام آمده بوده ای آمده بوده آمده بوده ایم آمده بوده اید آمده بوده اند	gäl - mişdim - mişdi ^y - mişdi - mişdik - mişdi ^{yz} - mişdilär
39	من خواهم بیایم بیا ای بیا ید بیا ایم بیا اید بیا اند	män isdiräm gel - im sän isdiräy gäl - iräy gäl - äy o isdirä gäl - ä isdiräk gäl - äy isdiriz gäl - äy ^{iz} onlar isdiyrlär - gälsinlär
40 -	بیا یم بیا بیا ید بیا یم بیا ید بیا یند	gäläläm gäl gäl - sin gäl - äk gäl - in gäl - sinlär

4.3. AVŞARCA METİNLER

4.3.1. AVŞARCA TÜRKÜLER (MI)

- 1 gezlari yaladır alar cānemi
- 2 kiprigi nāštardir tekār qānımı
- 3 âmri âmri cān âmri gāl ki qurbāny mānām
- 4 ilda bir qurban kāsällär gındä qurbāny mānām
- 5 hī vafādır vay bu dunyā çoḡ veran çoḡ cān çäkär

- 6 gey'dä'm kaçäylän meşhur deyä
- 7 älvān otağuna qurbān olduğum
- 8 aqlımı başımdan zar äylädi
- 9 tüzä räfnaqına qurbān olduğum äy...

- 10 gēcälar yārdan gāşde
- 11 bulbullär ilkadän kāşde
- 12 hād - e sabaya vōhlaşde
- 13 yār cān yatub äy uyānmaz, uyāmaz

- 14 üçe gāşde doquz bayram säçelde
- 15 hınām yaḡ olmadı vay yār sän gedäle
- 16 ay ged gāribim äy sağlugunan gäläysän

- 17 gälän gedän deyän mänim gārib ātama
- 18 mändän qalmış malı salsın qılāma
- 19 istäy'dem gälām äy äcäl qôymadı
- 20 istäy'dem gälām äy fäläk qôymadı

- 21 gälän gedän deyän mänim gārib anama
- 22 killar gediya tōrpaḡlar başıyā
- 23 istäy'dem gälām äy äcäl qôymadı
- 24 istäy'dem gälām äy fäläk qôymadı

- 25 gälän gedän deyän äy mänim ämim qızına
- 26 saçları darasın salsın yizinä
- 27 gara yaşıl çalı salsın başına
- 28 istäy'dem gälām äy äcäl qôymadı,
- 29 istäy'dem gälām äy fäläk qôymadı

4.3.2. KIZ İSTEME (M2)

1. birinin kızını istiyälär gedälär dädäsi, nänäsi yeginä 2. ägär geydip yaħçı adamdır veräk, ägär degildi, vermäz. 3. ya bu kızınan ya bu oğlan ėzi işlärindä ki be^rdir ölsun birbirni gäv äyläsinlär beylä ölar.
4. yirägi ki bir öldi, onun ölr, ägär ölmadı ölmaz

4.3.3. TOY (M3)

1. genä ki tøy asas onun nänäsi dädäsi ondan ägärti alıp. 2. ägär ägärti çoh vardı, çoh deyä yohıdı yoħ deyä 3. genä o biläsin tøy äyley^r. 4. äy- saz liyr, çeräk verir hâlha. 5. çeräk bildin siz äkmäk dey^r biz çeräk deyⁱ. 6. hâlha çeräk verär, yaħçı saz eylä işlär gälir. 7. bir gēcä sürär, apararlar onı evinä 8. gälini zatda ya motorda ya bir ağaçda apararlar. 9. saz da äyliyällär ha düduq düduq.

4.3.4. AVŞARLAR ÜZERİNE SÖYLEŞİ (M4)

1. bizlar ki nāmā sän sorış ki biz deyäh 2. bizim atamız irandan vaħdı ki nādir pāçā gälmişdi. 3. nādir şāh afşar ki galdi bizim babalarımız galdi. 4. bu vatani tuttı adam oturttı. 5. iräli iräli getdi tā indistana getdi. älläşdi. 6. biz hālhi burda afşar qalä saladı. 7. hälä burda qaldıh tā ba bı ginä galdıh gänä qaläni aldı. 8. abdirāman han eylä ba birda ezgä ėzi galdi. 9. ėzi duva verdi abdirāman han ėzi duva verdi ėzi dedi ba burda hōdā mubāräk äyläsin. 10. ėzä ba birda oturduħ indiyäçä afşardan ki galdıh buraya 11. afşardan çıhip burä säksän il olupdı. olup ki ordan çıhartdı burda oturttı. afşar burada candarma. 12. nāfär çoh ezgälär çohlıh irana getdi, hār mulqa getdilär. 13. hāmı şārlärä tahsim olupdı, hāmı şārlärä getdilär 14. hār yerdä galdi. biz ki hälä burda oturduħ şuqur ällä mäsüdä^vuh. (anlatan üzerine soru soruldu) 15. bizim ilimiz yetmiş, yetmişbēs. iştibahı gāribi duqandarlıh 16. şuqur oğlan var iki oğlan bire arvad äylämädi birindä şuqur ävlad var. 17. oğlan üçü oldu, üçi dä eldi, rızayı hōdā, indi üç qızı var. 18. gediräm işä, bēs baca bullar hāmı gedir işigä, siz ki çeräk yemidiz? 19. devazdeyⁱ imam ziyāräti var mäs-zārgä. 20. gēçi hām eldirällär, qoyn hām eldirällär älvä äyläyällär. çeräk payhyallar. 21. hār kimda ki çoh var faqir fıqaraya verir.

5. DİZİN

a

abdirāman han	M4 - 8, 9	Özel ad Abdurrahman Han
aç	329	aç, karnı aç
adam	M4 - 4	adam, insan
- dir	M2 - 2	
afşar	M4 - 6, 11	Özel ad, Avşar
- dan	M4 - 10, 11	
âğaç	191, 260	damda kullanılan ağaç, giriş
- 1	D - 16	
âğaç - Da	M3 - 8	
âğartı	M3 - 1, 2	başlık parası
âğır	316	ağır
âğır - maḥ	233	ağrımak
âğla - maḥ	234, 445	ağlamak
âğrı	240	ağrı
âğzı var	54	esneme
aḥ	357	ak, beyaz
al - ar	M1 - 1	almak
- dı	M4 - 7	
- ip	M3 - 1	
- maḥ	468	
āllā	M4 - 14	Allah, Tanrı
alma	101	elma
alt	412	alt
altē	383	altı
altmış	401	altmış
am	30	ferç
ana	2	anne
- ma	M1 - 21	
añsır - dı	53	aksırmak
apar - arlar	M3 - 7, 8	götürmek
- maḥ	470	
aql - imı	M1 - 8	akıl
armut	102	armut
arpa	115	arpa
arvat	14, 309, D - 17	karı, kadın
arvad	M4 - 16	
- a	D - 8	
- 1	D - 10	
- in	D - 6	
āsē	419	hangisi
aslan	75	aslan
aş	220	yemek

aşşağı	411	aşşağı
at	58	at
âta	11	baba
- ma	M1 - 17	
- mız	M4 - 2	
avduq	330	ayran
ay	D - 17, 150	ay
ay	M1 - 16	(ünlem) ey
ayva	104	ayva
ayağa giyän	248	ayakkabı
ayı	73	ayı
	ä	
äcäl	M1 - 19, 28	ecel
ägär	M2 - 2, 4, M3 - 2	eğer
ägär	427	
äkmäk	M3 - 5	ekmek
äk - mäh	496, 497	tarla ekmek
äl	32	el
- e	D - 21	
- emiz	D - 22	
- emizä	D - 22	
- emizdä	D - 22	
- emizdän	D - 22	
- emizi	D - 22	
- emizin	D - 22	
- emiznän	D - 22	
- i	371	
- im	369, D - 19	
- imdä	D - 19	
- imdän	D - 19	
- ime	D - 19, 21	
- imin	D - 19	
- im ⁱ nän	D - 19	
- in içi	36	
- inä	D - 21	
- indä	D - 21, 24	
- indän	D - 21	
- ini	D - 21	
- inün	D - 21	
- iy	370	
- iye	D - 20	
- iydä	D - 20	
- iydän	D - 20	
- iyi	D - 20	
- iynän	D - 20	

- iyizdä	D - 23	
- iyizdän	D - 23	
- iyizi	D - 23	
- iyizin	D - 23	
- iyiznän	D - 23	
- läri	D - 24	
- läriindä	D - 24	
- läriindän	D - 24	
- läriynän	D - 24	
äldägermânı	128	eldeğirmeni
älläş - Di	M4 - 5	savaşmak
- maḡ	475	
älle	450	elli
ältmiş	402	yetmiş
älvân	M1 - 7	elvan
älvä	M4 - 20	helva
āmeḡ	11	ameca
āmi - m	M1 - 25	
āmri	M1 - 3	(? Özel ad)
ar	15	er, erkek
äreḡ	103	erik
arqadaş	271	arkadaş, dost
arzân	352	ucuz
asas	M3 - 1	esas
ät satan	292	kasap
ataḡ	252	etek
ävlaD	M4 - 16	oğul, evlat
äy	M1 - 9, 13, 19, 20, 23, 24, 25, 28, 29	ey
äyla - maḡ	501	haylamak, sürmek
äylä - di	M1 - 8	etmek, eylemek
- mädi	M4 - 16	
- sin	M4 - 9	
- sinlär	M2 - 3	
- yällär	M3 - 9, M4 - 20	
äyle - y ¹ r	M3 - 3	
äyli - yr	M3 - 4	
	b	
ba	M4 - 7, 8, 9, 10	işte, ta, dek
bäba	9	dede
- larımız	M4 - 3	
baca	M4 - 18	defa, kez
bâcânaḡ		bacanak
bâde saba		sabah yeli
- ya	M1 - 12	

bādām	108	badem
bağışla -		hediyeye etmek, bağışlamak
- dı	506	
bağla -		bağlamak
- maḥ	480	
baldız	20	baldız
bârmaḥ	37	parmak
barmağı	D - 19, 20, 21, 22, 23	
bâş	23	kafa, baş
bâşağrı	240	başağrısı
bâşaşağı	353	başaşağı
bâş bağhyan	244	palto
bâş - mndan	M1 - 8	
- ma	M1 - 27	
- ıya	M1 - 22	
bâşyıḥarı	354	baş yukarı
bayram	M1 - 14	bayram
bâcc	4	bacı
bälâ	237	afet, bela
barg	95	yaprak
barik	321	ince
bas äylä -		açmak
- dı	481	
bayD	98	söğüt
bēil	172	bu yıl
bēl	261	bel (aygıt)
bēl	28	(insanın) beli
bēr	378	bir, (rakam) bak. bir
bē ^r - dir	M2 - 3	
bēş	382, M4 - 18	beş (rakam)
beyek	38, D - 18	büyük
	132	
beyıq	314	
beyig - dir	D - 1, 2, 3, 4	
beylä	M2 - 3	böyle
bez	366, D - 28	biz
- im	D - 28	
- ä	D - 28	
- i	D - 28	
- dän	D - 28	
- dä	D - 28	
- imdän (yanlış)	D - 28	
- imnän	D - 28	
bıldır	173	geçen yıl, bıldır
bı	M4 - 7	bu

birda	M4 - 8, 10	
bī vāfā - dır	M1 - 5	vefasız
bigin	157	bugün
bil -		bilmek
- äsin	M3 - 3	
- din	M3 - 5	
- maḥ	447, 448	
bir	M2 - 4, M3 - 7, 8	bir
- birni	M2 - 3	
- indä	M4 - 16	
- inin	M2 - 1	
- e	M4 - 16	biri
bi'rä	88	pire
bişir -		pişirmek, pişmiş
- maḥ	333, 494	
- mämiş	332	pişmemiş. olgunlaşmamış
bit	90	bit
biz	M3 - 5, M4 - 1, 6, 14	biz
- lār	M4 - 1	
- im	372, M4 - 2, 3, 15	
bó	D - 17, 18	bu
bôgdä	114	buğday
bôy	519	boy
bu	417, 430, M4 - 4	bu
bu	D - 32, 33 M1 - 5, M2 - 3	
bu - nu	D - 31	
bu - na	D - 31	
bu - nı	D - 31	
bu - ndan	D - 31	
bu - nıynan	D - 31	
bu - llar	M4 - 18	
bulbul		bülbül
- lar	M1 - 11	
bulut	114	bulut
burada	M4 - 11	burada
burda	408, M4 - 6, 7, 9, 11, 14	
burä	M4 - 11	
buraya	M4 - 11	
burın suyu	sümük	
buyruḥ	281	emir, buyruk
	c	
cadda	139	cadde
cān	55, M1 - 3, 5	can
- emi	M1 - 1	
candarma	M4 - 11	jadarma

cēʿran	70	ceran, geyik
cīb	250	cep
cunūb	179	güney
		ç
çádór	283	bürük, etki
çağ	351	kalkınmış
		abad
çaḥ	312	şişman
çalı	M1 - 27	çalı, diken
çamır	262, 263	çamur
çäk		çekmek
- är	M1 - 5	çıkarmak
çamän	118	çayır, çimen
çärm	78	yün
çenär	99	çınar
çeräk	M3 - 4, 5, 6	ekmek
	M4 - 18, 20	
çeräg	216, D - 8	
- i	213	
~ bişirir	291	ekmekçi
çerq	304	kirli
çeynämäḥ	442	çiğnemek
çıgır -		feryat etmek
- maḥ	280	
çıḥ -		çıkmaq
- ıp	M4 - 11	
çıḥart -		çıkartmaq, çekmek
- Dı	508, M4 - 11	
çiçäg	242	çiçek hastahğı
çoh	M1 - 5, M3 - 2, M4 - 12, 21	çok
çohlıḥ	M4 - 12	çokluk
çöl	137	çöl, düzlük
çüçä	82	civciv
		d
da	M3 - 9	da, dahi
daḥ	134, D - 18	dağ
dağ - ın	430	
dä'lē	355	ön
dāmäd	18	damat
dä'mın dä'h	192	çatı
dara -		taramak
- sın	M1 - 26	
darah		ağaç
- tan	D - 32	
däştän	516	var olmak

daşşah	57	taşak, haya
dä	M4 - 17	de, da, dahi
dädä		baba
- si	M2 - 1, M3 - 1	
dägermán	127	değirmen
dämer	147	demir
darä	136	dere
därya	141	ırmak
değä	113	pirinç
de - maḥ	435	demek
- di	M4 - 9	
- yä	M1 - 6, M3 - 2	
- yäh	M4 - 1	
- yen	M1 - 17, 21, 25	
- yi	M3 - 5	
- y ⁱ r	M3 - 5	
degil		değil
- di	M2 - 2	
derah	94	ağaç
deri	44	deri
därsäk	34	dirsek
dért	381	dört
deş	25	döş
deşir -		devşirmek
- di	498	
de'vä	65	deve
devazdey ⁱ imam	M4 - 19	on iki imam
deż	41	diz
dımár	47	damar
dırnaḥ	39	tırnak
dışqa	117	yonca
dıman	158	dün, düneyn
dış -		düşmek
- di	488	
divār	184	duvar
doğ - maḥ	455	doğmak
doḥsan	404	doksan
döldur - maḥ	503	doldurmak
dômbe	79 (?)	kuyruk
dô'qan	290	dükkan
duqan - dar - liḥ	M4 - 15	dükkançılık
dôqgoz	386	dokuz
doquz	M4 - 1	
dôşäq	206	döşek
duva	M4 - 9	dua

dunyā	M1 - 5	dünya
dur - maḥ	457 - 458	durmak
duz	219	tuz
düduq	M3 - 9	düdük
		e
egā	356	arka (Büyük olasılıkla ön sözünün yönelme ekli durumu yani "öne" sözüdür.)
egdā	109	iğde
el - maḥ	451	ölmek
- di	M4 - 17	
eldir - maḥ	452	öldürek, kurban kesmek
- ällär	M4 - 20	
e - maḥ	440	yemek
äl	145	yel
encil - di	512	incinmek
eçe	379	iki
ēr	129	yer
ert - maḥ	482	yırtmak
eşäg	59	eşek
eşägin balası	60	sıpa
eşeg	210	halı, kilim (eşik sözü ile ilintili)
eşid - maḥ	438	işitmek
ev	D - 1, 18, 32, 33	ev
- dā	D - 13	
- dän	D - 11	
- i	D - 5, 6	
- inä	M3 - 7	
- lār	D - 2	
eü	180	
eylä - maḥ	434, 436	eylemek
eylä	M3 - 6, M4 - 8	öyle, şöyle
öz	375	öz, kendi
- ä	M4 - 10	
- i	M2 - 3, M4 - 8, 9	
- im	375	
ēzgā	428, M4 - 8	başka
- lār	M4 - 12	
eziyät	236	eziyet
		f
faqir	M4 - 21	yoksul
fäläk	M1 - 20, 24, 29	felek
fiqara - ya	M4 - 21	yoksul

funduq	106	findık
gärib	M1 - 17, 21	garip
- i	M4 - 15	
gäç	266	kireç
gäç - maḥ	466	bırakmak, geçmek (bak. gaş-)
gäl -	M1 - 3, D - 40	gelmek
- ä	D - 39	
- äläm	D - 40	
- äm	M1 - 19, 20, 23, 24, 28, 29	
- äysän	M1 - 16	
- äq	D - 40	
- äy	D - 39	
- äy ⁱ z	D - 39	
- di	D - 36, M4 - 3, 8	
- diḥ	M4 - 10	
- dik	D - 36	
- dilär	D - 36	
- din	D - 36	
- en	M1 - 17, 21, 25	
- ⁱ lam	D - 34	
- im	D - 39	
- in	D - 40	
- ir	D - 34, 35, M3 - 6	
- iräm	D - 35	
- iräy	D - 34, 35, 39	
- iriq	D - 34, 35	
- iriz	D - 34, 35	
- maḥ	460	
- mişdi	D - 37, 38, M4 - 2	
- mişDi	D - 37	
- mişdik	D - 38	
- mişdilär	D - 37, 38	
- mişdim	D - 38	
- mişdi ^y	D - 38	
- mişdi ^y z	D - 38	
- mişdiz	D - 37	
- sin	D - 40	
- sinlär	D - 39, 40	
gälin	16	gelin
- i	M3 - 8	
gälinliḥ	17	düğün
gänä	M4 - 7	yine (bak gena)
gäş - de	M1 - 10, 14	geçmek

gätir -		getirmek
- dilär	471	
- maḥ	467	
gäz - maḥ	465	gezmek
gēci	68, M4 - 20	keçi
~ balası	69	keçi yavrusu
gēçä	154, M3 - 7	gece
- lär	M1 - 10	
- yemägi	215	akşam yemeği
ged -		gitmek
- älär	M2 - 1	
- äle	M1 - 15	
- eṇ	M1 - 17, 21, 25	
- ir	M4 - 18	
- iräm	D - 11	
- iräy	429	
- iyä	M1 - 22	
geD -	M1 - 16	
- iräm	M4 - 18	
- maḥ	459	
gegärçi	83	güvercin
geḷ - maḥ	444	gülmek
genä	M3 - 1, 3	yine (bak. gänä)
ger - maḥ	437	görmek
- mişäm	D - 10	
get	31	anüs
get -		gitmek (bak. ged -)
- Di	M4 - 5, 12	
- Dilar	M4 - 12, 13	
gätir -		getirmek
- iräm	D - 12	
gey ^r - dä ^y m (?)	M1 - 6 ?	
geyd - ip	M2 - 2	gidip (?)
gez	24	göz
- läri	M1 - 1	
gin	149, 153, D - 34	gün, güneş
- batan	176	batı
- çıhan	177	doğu
- ä	M4 - 7	
- oturan	176	batı, gurup
giy - maḥ	509	giymek
- än	247, 248	
gabir	275	sin, mezar
gaç - maḥ	463	kaçmak

- ırDtı	464	
ğāğış	268	kargış, beddua
ğal -		kalmak
- dı	M4 - 14	
ğala - nin	D - 33	kale
ğan	46	kan
ğápē	183	kapı
ğaplan	76	kaplan
ğar	142	kar
ğara	358, M1 - 27	kara, siyah
ğaraldıh	303	karanlık
ğarañğı	303	karangı
ğarbūz	110	karpuz
ğardâş	3	kardeş
ğārli	349	gebe (karınlı sözü olmak)
ğarn	26	karın
ğâtēr	61	katır
ğá'tıh	229	katık
ğáv	M2 - 3	anlaşma, söz birliği
ğavun	111	kavun
ğayır -		inşa etmek
- dı	490	
ğaynana	22	kaynana
ğaynata	21	kaynata
ğázán	195	kazan
- ı bişirān	197	ocak
ğavza -		düğümleri çözmek
- dı	502	
ğıç	40, 80	ayak, tırnak
- a giyān	247	çorap
- m altı	43	ayağın altı
- m dāli	43	ayağın altı
- m İzi	42	ayağın üstü
~ vurmağ	474	basmak
ğırmız	362	kırmızı
~ gól	97	kırmızı gül
ğız	6	kız (bak. qız)
ğohē	287	koku
ğohla - mağ	439	koklamak
ğol	33, 251	kol
ğól	95, 97	gül
ğonağ	272	konuk
ğonça	285	komşu
ğôpart - mağ	478	kopartmak
- Dı	489	

ğör	317	kuru
ğört	72,91	kurt
ğôs - maḥ	50	kusmak
ğoyın	67	koyun
ğuş	85	kuş
h		
ha	M3 - 9	ha, evet
hāmı	M4 - 13, 18	tüm, hep
harda	425	nerde
hardan	429	nerden
háva	186	hava
hālā	M4 - 7, 14	hele
hām	M4 - 20	hem, de, dahi
hammā	376	tümü, hepsi
här	377, D - 34, M4 - 12, 14, 21	her
h		
ḥālḥ		halk
- a	M3 - 4, 6	
- i	M4 - 6	
ḥāmır	217	hamur
ḥarman	124	harman
ḥäyma	283	çadır
ḥmā - m	M1 - 15	sine, yürek (Dişleri dökük yaşlı bir satıcının söy- leyişi. Büyük olasılık- la dişinin olmayışından böyle söylemiştir.)
ḥıyar	112	salatalık, hıyar
ḥodā	267, M4 - 9	tanrı
ḥoş	331	hoş
ḥūşa	116	başak
i		
ılka		?
- dan	M1 - 11	
ısdıḡ ^y ēr	120	sıcak yer
ısdıḥ	341	sıcak
ıskermā	52	aksırma
ışıḡıḡ	203, 205	çıra, ışık
- i	174	şafak
ışıḡḥḥ	185	pencere
ışıḥ	302	ışık
i		
iç - maḥ	441	içmek
iç ayaḥ	196	üç ayak
içäre	415	içeri

içe ⁿ	423	için
iğərme	397	yirmi
i'gnä	255	iyne
iki	M4 - 16	iki
eçe	379	
il	155, M4 - 11	yıl
- dä	M1 - 4	
i'lan	92	yılan
iläriğin	159	önceki gün
iläri gecä	160	önceki gece
ilgä sähar	171	öbür gün
i'nağ	66	inek
indi	156, M4 - 17	şimdi
- yäçä	M4 - 10	şimiyece
indistan - a	M4 - 5	Hindistan
ip	257, 258	ip, kendir
ipliq	256, 259	iplik
ik	289	yük
ikkilämah	289	yüklemek ('yük yüklemek' olmalı)
		iki tane, çift
		İran
iqqe dänä	296	
iran - a	M4 - 12	
- da	D - 14	
- dan	M4 - 2	
iräli	M4 - 5	ileri
istä - mah	429	istemek
- yälär	M2 - 1	
- y ⁱ dem	M1 - 19, 20, 23, 24, 28, 29	
isdî - rä	D - 39	
- räk	D - 39	
- räm	D - 39	
- rây	D - 39	
- riz	D - 39	
isdi - yrlär	D - 39	
iş - ä	M4 - 18	iş
- igä	M4 - 18	
- lär	M3 - 6	
- lärindä	M2 - 3	
işäq	48	sidik, işek
iştä	416	işte
iştibäh - ı	M4 - 15	(uğraşı), yamılgı
it	62	it, köpek
it - de	324	yitmek
i'tämaz	288	para?
iz	56, 405, 415	yüz (sayı), surat

k

kānā	89
kāçā - ylān	M1 - 6 ?
kas - maḥ	491
kāş - de	M1 - 11
ke'çā	209
kelgā	284
keynā	335
keynāk	245
ki	M1 - 3, M2 - 3, 4 M3 - 1, M4 - 1, 3, 10, 14, 21
kıciq	313
kıciq daş	132
kil - lār	M1 - 22
kim	424
- dā	M4 - 21
kimin	D - 26, 27
kiprig - i	M1 - 2
kiräg	278

l

laş	274
-----	-----

m

mal - ı	M1 - 8
mā'mā	12
māgas	77
mān	363, D - 39
- a	D - 25
- ām	M1 - 3
- dā	D - 25
- dān	D - 25, M1 - 18
- i	D - 25
- im	M1 - 17, 21
- im tākin	D - 25
- imnān	431, D - 25
masgā	226, 367
māsūdā - yuh	M4 - 14
māza	231
māzār - ga	M4 - 19
mēn	406
mēsl - ā	D - 17, 18
mēşhur	M1 - 6
mılçāk	77, 87
motōr - da	M3 - 8
mubārāk	M4 - 9

kene
gece, keçe
kesmek
kesmek
keçe
gölge
köhne
gömlek
ki
küçük
küçük taş
kil
kim
gibi
kirpiği
kürek

leş

mal
dayı
sinek
ben

kaymak, yağ
mutlu
tat

Mezar - ı Şerif, Türkistan'
da büyük bir kent

bin (sayı)
misili, gibi
ünlü
sinek
taksi, taşıt
kutsal

mulq - a	M4 - 12	ülke
	n	
nâcôr	346	çaresiz
nâdir paça	M4 - 2	Nadir Paşa, Nadir Şah
nâdir şâh âfşar	M4 - 3	
nahâr	214	ögle yemeği
namaz	269	namaz
nâfâr	M4 - 12	insan, adam, kişi
nâmâ	M4 - 1	ne, niçin
- der	421	
içe ⁿ	423	ne için
nânâ	10	büyükanne
- si	M2 - 3, M3 - 1	
nâştâr - dir	M1 - 2	neşter
nâväsâ	7	torun
neçâ yıl	426	'nece yol' kaç kez
neye	422	niçin
nôqta	294	nokta
	o	
o	365, 418, D - 32, D - 27	o
	D - 39, M3 - 3	
- llar	368, D - 30	
- llara	D - 30	
- llarda	D - 30	
- llardan	D - 30	
- lları	D - 30	
- lların	374, D - 30	
- na	D - 27	
- ndan	M1 - 3, D - 27	
- ni	M3 - 7	
- nın	D - 27, M2 - 4, M3 - 1	
- nınan	D - 27	
- nlar	D - 39	
- rda	409	
- rdan	M4 - 11	
ôdm	198, D - 12	odun
oğrıla - dı	507	çalmak
oğlan	5, M2 - 3, M4 - 16, 17	oğlan
ohı - mağ	446	okumak
ôl -		olmak
- ar	M2 - 3	
- dı	M2 - 4	
- duğum	M1 - 7, 9	
- ır	M2 - 4	
- madı	M2 - 4	

- maḥ	450	
- maz	M2 - 4	
- sun	M2 - 3	
- up	M4 - 11	
- updı	M4 - 11, 13	
ôn	387	on
ônaltē	393	onaltı
ônber	388	onbir
ônbēş	392	onbeş
ôndért	391	ondört
ôneçe	389	oniki
ôndôqgöz	396	ondokuz
ônmen	407	onbin
ônsäqgez	395	onseviz
ônüç	390	onüç
ônyädde	394	onyedi
ôrah	125	orak
ôruç	270	oruç
ôt	146	ateş
otağ - una	M1 - 7	oda
otaḥ	182	
otur - duḥ	M4 - 10, 14	oturmak
- maḥ	461	
oturt - tı	M4 - 4, 11	oturtmak
- maḥ	462	
ôtız	398	otuz
ôyna - maḥ	282	oynamak
		P
pâ'ça	187, 188	baca, pencere
pāça	M4 - 2	paşa
paltar	243	giysi
paḅbuh	254	pamuk
pārū	202	köz, ateş (Farsçada kürek anlamına gelen bu söz 'a-teş küreği' sözü ile karıştırılmış olmalı)
pay - hyallar	M4 - 20	pay etmek
pahn	322	geniş
panir	228	peynir
paysä	288	para
pēs	298	pis
pēshġ	305	pislik
pēshıq	307	pislik
pēsmēreç	350	harap, yıkıntı
pişēq	63	kedi

poḥ	490	
		q
qāğa	84	karga
qal - dıḥ	M4 - 7	kalmak, yaşamak
- mış	M4 - 18	
qalam - nan	D - 15	kalem
qān - ıma	M1 - 2	(bak. ğan uzunluk metnin türkü olmasındandır. Asli uzunluk değildir.)
		yaşlı
qarı	310	kavurmak
qavur - dı	493	köy, kale
qalä	M4 - 6	
- ni	M4 - 7	
qälveç	126, 265	1. saman
		2. (Samanlı kerpiç sözün- den çıkmış olmalı) ker- piç
qāraz	123	kanal, su yolu
qel	201	kil
qılām - a	M1 - 18	köle, kul
qırḥ	399	kırk
qısa	320	kısâ
qız - ı	M4 - 17	kız (bak. gız)
- ma	M1 - 25	
- inan	M2 - 3	
- mı	M2 - 1	
qôy - madı	M1 - 19, 20, 23, 24, 28, 29	koymak
qômur	199	kömür
qoyu	M4 - 20	koyun
qum	133	kum
qşi	13, 308, D - 3	erkek, kişi
- lâr	D - 4	
- ni	D - 9	
- nin	D - 5	
- yä	D - 7	
qurbân	M1 - 7, 9	kurban
- ıy	M1 - 3	
qurbağa	93	kurbağa
		r
rāst	299, 301	doğru, düz
rāfnaq - ma	M1 - 9	parlaklık, güzellik
rāng	286	renk
rızayı ḥodā	M4 - 17	tanrının dileği

saba - ya	M1 - 12	sabah yeli
saç - ları	M1 - 26	saç
sağlug - unan	M1 - 16	sağlık
sal - adı	M4 - 6	koyvermek, yerleştirmek
- maḥ	486	
- sm	M1 - 18, 26, 27	
saman	264	saman
- nan	263	
sarı	359	sarı (renk)
satın almaḥ	505	satın almak
sávuḥ	340, 342	soğuk (bak. sovuḥ)
say - maḥ	515	saymak
saz	M3 - 4, 6, 9	saz (çalgı)
sābad	195	sepet
sāçel - de	M1 - 4	seçilmek
sāhār	170, 175	yarın
ışığı	174	şafak
- in çerāgi	213	kahvaltı
sān	363, D - 26, D - 39	sen
	M1 - 5, M4 - 1	
- da	D - 26	
- dan	D - 26	
- i	D - 26	
- in	D - 26	
- iynān	D - 26	
san - a	D - 26	
sāqgez	385	sekiz
sāqsān	403, M4 - 11	seksen
sas	235, 279	ses
eylamah		ses etmek
sārv	100	selvi
şek	29	erkeklik aleti
şek - maḥ	479	einsi ilişkide bulunmak
şēpergā	211	süpürge
şes	367, D - 29	siz
- ä	D - 29	(bak. siz)
- dā	D - 29	
- dān	D - 29	
- i	D - 29	
- in	D - 29	
- iynān	D - 29	
sicān	64	sıçan
silk - maḥ	485	silkelemek
sın - maḥ	476	kırılmak

sındır - iram	D - 16	kırmak
sit	224	süt
-in İzi	225	kaymak
siz	M3 - 5, M4 - 18	siz (bak. sez)
sost	344	gevşek
sôra - maḥ	443	emmek
soriş -	M4 - 1	sormak, soruşmak
sovug Yer	121	soğuk yer
subuq	315	hafif
suv	14	su
su - nın	122	
sussız	330	
su - yu	430	
suv gâtirân	193	kova
sufâ	189	sedir, teras
sür - är	M3 - 7	sürmek, devam etmek
	§	
şarab	223	içki
şam	204	mum
şâr - lârâ	M4 - 13	kent, şehir
şemâl	178	kuzey
şiqarçi	273	avcı
şirâ	222	tath, şıra
şirin	337	tath
şiş - maḥ	239	şişik, şişme
şuqur	M4 - 14, 16	
şür	336	tuzlu, şor
	t	
tâ	M4 - 5, 7	ta, dek, kadar
taḥca	190	raf
taḥsim ol -	M4 - 13	dağıtmak
tâp - maḥ	511	bulmak
tâpıl - maḥ	325	bulunmak
tavôḥ	81	tavuk
tâzâ	334, M1 - 9	taze
talḥ	339	acı
ta'm	232	yemek
tanbâl	347	tenbel
tandır	197	tandır
tapä	135	tepe
tâkin - di	D - 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31	gibi
tävâr - nân	D - 16	balta
tâvilâ - dän	D - 12	ahır
tek - är	M1 - 2	dökmek

-- Dilär	472		
- maḥ	472		
tırta - maḥ	483		sallanmak
tıtra - maḥ	484		titremek
tıṣḡan	71		tavşan
ti ^y ḥ	276		diken
tōḥ	328		tok
toḥı - dı	492		örmek, dokumak
tolke	74		tilki
törpaḥ	130		toprak
- lar	M1 - 22		
tóy	M3 - 1, 3		düğün, toy
tóz	131		toz
tut - tı	M4 - 4		almak, tutmak
tutun	200		tütün
tumän	246		pantolon, şalvaak
		u	
uca - dır	D - 32		yüksek
uculäk	35		bilek
uçurt - maḥ	510		yuvarlamak
ur - maḥ	513		dövmek
uşaḥ - lar	8		çocuk
uyah	327		uyanık
uyän - maz	M1 - 13		uyanmak (uzunluk türkü olmasından geliyor)
uyu - maḥ	456		uyumak
uzum	105		üzüm
uzún	319		uzun
		ü	
üç	380, M4 - 17,19,21	üç	
- ç	M1 - 14		
- i	M4 - 17		
- ü	M4 - 17		
		v	
vaḥDı ki	M4 - 2		o zamanda
var	D - 32, M4 - 16, 17, 19, 21		var
- am	D - 13, 14		
- dı	M3 - 2		
- ındır	D - 35		
vatan - ı	M4 - 4		vatan
vay	M1 - 5, 15		vay, ey, ah
ver -			vermek
- an	M1 - 5		
- äk	M2 - 2		

- är	M3 - 6	
- dir	M4 - 9	
- ir	M3 - 4, M4 - 21	
- iräm	D - 7	
- maḥ	469	
- mäs	M2 - 2	
voḥlaş - de	M1 - 12	
vur - maḥ	473	vurmak (bak. ur -)
	y	
ya	M2 - 3, M3 - 8	
yağ	45, 227	yağ, et
yağle	338	yağlı
yağış	143	yağış
yaḥ ol - madı	M1 - 15	iyi olmak
yaḥa	249	yaka
yaḥçı	297, 306, D - 17, M2 - 2,	iyi, güzel
	M3-6	
yaḥşı dagil	518	iyi değil
yalán	300	yalan
yâl ¹ gös	348	yalnız
yandır - maḥ	514	yanmak
yār	M1 - 13, 15	sevgili, yar
- dan	M1 - 10	
yara	238	yara, dert
ya'rı	295	yarım
yâstuḥ	208	yastık
yaş	318	sulu, yaş
yaşıl	360, 361, M1 - 27	yeşil
yat	326	uyumak, yatmak
- maḥ	456, 520	
- ub	M1 - 13	
yay -	500	otlatmak
- maḥ	119, 499	
yaz - iram	D - 15	yazmak, 'çizgi'
- maḥ	293	
yazı	137, 414	düzlük, ova
yädde	384	yedi
yängi ay	151	mehtap
ängi ay	151	
yala - dir	M1 - 1	ela
yäşek	181	eşik
ye - maḥ	212	yemek
- midiz	M4 - 18	
yeg - inä	M2 - 1	
yemeş	221	kuru üzüm

yer - dä	M4 - 14	yer
yetmiş	M4 - 15	yetmiş
yetmişbêş	M4 - 15	yetmişbeş
y ^{eü} v	181	yapı
yığ - maḥ	504	derlemek
yıḥarı	410, D - 32	yukarı
- dir	D - 32	
- täridir	D - 33	
yıldız	152	yıldız
ıldız	152	
yımışah	343	yumuşak
yımırta	88	yumurta
yiräk	27	yürek
yiräg aḡrı	241	kalb ağrısı
yirag - i	M2 - 4	
yiz - inä	M1 - 26	yüz, surat (bak. iz)
yôḷ	432, M3 - 2	yok
- dir	517	
- idı	M3 - 2	
yöl	138	yol
yöldaş	271	dost
yörgän	207	yorgan
yörül - du	345	yorulmak
yu - maḥ	495	yumak, arıtmak
z		
zar	M1 - 8	şey
zat - da		zincir
zäncir	277	ziyaret
ziyârät - i	M4 - 19	